

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül eső országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961. sz. intézendők.

Komoly szavak, komoly ügyben.

III.

Bár a népiskola által terjesztett műveltség magas fokú egyáltalában nem lehet, mindazáltal igen nagy annak a becse, mert a nemzet nagy tömegére hat, milliónknak értelmi és erkölcsi értékét emeli és hatványozza. A népoktatási tanintézetek ha fénylő napokul nem tekinthetők is s messzire nem ragyognak is, mindenesetre oly csillagok, melyek fényt árasztanak azon igénytelen helyekre, a hova a tudós főiskolák világosságot hintő sugárai el nem hathatnak s a hol azok nélkül örökös éj borongana, s e csillagtüzek lobogása éleszti a tudományok oltárainak tüztét is. Minél intensivebb a a népműveltség, annál inkább becűli és tiszteli a nagy tömeg a tudományos érdemeket, annál inkább méltányolja a tudomány áldásait s kész meghozni áldozatát, hogy annak oltára teljes fényében ragyogjon. S bár a népoktatásnak és így a népiskoláknak meg van saját céljok és rendeltetésök, de tagadni még sem lehet, hogy annak fejlettsége jótékony hatással van a felsőbb tanintézetekre, a tudományos irányú iskolákra is. S ma a divat és rendszeretlen gondolkodás mintha már azt is sokallaná a mi azokért eddig történt, holott még oly nagyon soknak kellene történnie a végre, hogy népoktatásunk a művelt külföld népoktatásával egy színvonalra emelkedjék, a felsőbb oktatásügynek a kellő szolgálatot és támogatást adhassa, hogy az ipar fejlődésének hathatós tényezőjévé válhassék, hogy népünket a politikai szabadsággal való okos élésre, s az emberek és jellemek megítélésére képessé tegye.

A hatalom emberei szerint talán már semmi sincs hátra, a minek történnie kellene, azért évek óta oly elhanyagoltnak látszik a népoktatás mezeje. A hatalom példája aztán, a mint látszik, ragadós; sőt igen okos emberek is úgy ítélnék, hogy a nép szeme már nagyon is felnyilt s tovább menni nem

tanácsos. De a kik a nép jólétével komolyan foglalkoznak, azok egészen másképp gondolkoznak, azok látják, hogy mily sok a tenni való, hogy népünk értelmi foka még milyen alantas, melyre nagy célok és vállalatok kivitelében még biztosan építeni nem lehet.

A lelkes gróf Zichy Jenő a közgazdaság s ipar felvirágoztatását tűzte céljául s azon szomorú tapasztalatra jutott, hogy a haladásnak a legnagyobb gátja népünk értelmi fejletlensége s ezért brochurejében így nyilatkozik: „Népünket, megtartva benne a jót, teljesen regenerálni kell. Nyugoti szomszédaink a művészet, tudomány, ipar s gazdaságban oly óriásilag haladnak előre, hogy nekünk ha nyomukba kívánunk jutni, nem elég csak egyes pontokon tudósok-, s egyéb kiváló alakokkal birnunk, emelnünk s gyarapitnunk kell magát az egész nemzetet, képzés által minden egyest oda vinni, hogy emberi méltóságát s rendeltetését felfogván, birja esztét s szívét tanácsadóul venni s tudja saját lábán állani s járni. Elérve ezt, magyar államiságunk neves tényezőt fog képezni Európa hatalmasainak concertjében; s fajunkat sem kellend mindvégig féltenuink az elpusztulástól. . . . .

Négy év óta teljesen visszavonulva a politikai cselekvés teréről legfőbb törekvésem az ipar s vele rokon, összefüggő szakok fejlesztésére irányult.

Hanyatló gazdaságunk, pangó iparunk s fejletlen kereskedelmünk érdekében fáradozásom azonban arra a meggyőződésre vezetett, hogy emlitem szakok nem vehetnek jobb irányt, nem lehetnek versenyképesek a külfölddel mindaddig, míg iskolaügyünk, mint minden haladás alapfeltétele, nem emelkedik a kellő magaslatra, míg polgárságunk nem nyer e révén oly anyagi s szellemi tőkét, mennyi a sikeres továbbképzés mérve gyanánt okvetlenül megkivántatik.“

Arany szavak ezek. Zichy Jenő gróf célja kiviteleért népnevelési egyleteket sürgetett megyékben

és városokban, de tudtomra Fejérmegyén kívül indítványa mindenütt legfelebb tudomásul vétetett. Ő az értelmes néptől várja az ipar és közgazdaság felvirulását s így a nemzeti vagyonosodás emelkedését. Nagyon helyesen. Tekintve azt, hogy a szellem számára építendő oltárokhoz is a nép hordja a köveket; tekintve, hogy minél belebb hatolt valaki a szellemi világosság templomába, annál inkább fogékony minden szép jó és nemes iránt, a népnevelés felvirágoztatása első rendű kötelesség, mely a reá fordított áldozatokat bő kamatokkal fizeti vissza.

De mint mondtam, más csillagok járnak. Trefort ő excja alatt az ugynevezett középiskolák napja ragyog magasan. Ugynevezett jelzöt szándékosan használók, noha e német terminológiának barátja nem vagyok, nem lehetek, mert annak határozott értelme nincs is, s azzal a németek oly iskolákat is felruháznak, melyek felső népiskolánál nem magasabb színvonalú intézetek, tehát nem tartoznak a gymnáziumok és reáliskolák kategóriájába; nem vagyok nagy barátja a terminológiának, mert semmit sem fejez ki. A népiskolák csak azon fokig alsók a gymnáziumhoz képest, a melyről a növénydékek ebbe átlépnek; különben mellette tehát nem állta léteznek ennek; s mert rendeltetésök nem kizárólag az ennek számára való előképzés, sokkal inkább saját rendeltetéssel és czéllal bírnak azok. No de most a középiskolák évadja vagyon. — Női, ipari s polgári középiskolák büszkén emelik fejüket a régi s már-már kiváltságos helyzetet élő, méltán nagy tekintélyű iskolák: a gymnáziumok és reáliskolák mellé.

A polgáriiskolák sok művelt, nálunk szerencsésebb országban a népoktatási intézetek közt szerepelnek s az 1868. évi XXXVIII. t. cz. is igen bölcsen oda tette azokat; de nekünk már most nem jó így, mi erőnek erejével olyan gymnáziumi ranggal bíró intézeteket csinálunk azokból is. Arra természetesen nem ügyelünk, hogy van-e szükség ilyenekre; mi azt semmibe sem vesszük, hogy még a nagyobb városokban is gyér a népességük, mert még alacsonyabb népünk műveltsége, semhogy belátná azoknak szükségét; mi divatozunk, tehát mi középiskolát csinálunk a polgári iskolából is.

Női középiskolát is, illetőleg női gymnáziumot állítunk, holott városokban tapasztaljuk, hogy az édes anyák a mostani nőneveldek 7-ik s 8-ik osztályába már nem járatják, nem tartják czélszerűnek járatni leányaikat. De hát a középiskoláknak divatja van. Van még közép ipariskolánk is, holott az mint

szakiskola, melyben kovács, keréjkártó, mülakatos, asztalos műhelyek vannak, a gymnáziummal mint általános képzést nyújtó s tudományos felsőbb tanintézetre előkészítő iskolával csak nem tehető párhuzamba. De ennek így kell lenni, Trefort ő excja így akarja. Neki tető kell alap nélkül; a népiskolák ügye lehető fejletlen, zavart állapotban tengődik, de ez nem baj, csak legyenek középiskolák. Az egyes községek elemi népiskolákat sem bírnak teljes számban állítani, s nem hogy az ilyen községeket tenné képesekké ilyenek állítására, a polgári iskolákat sürgeti, s nem mint a nagy tömeg felsőbb rétegének a nagyobbacska városokban való intensivebb műveltséget adó intézeteket, hanem mint nagy igényű középiskolákat, melyek urias berendezést, tudós tanári kart s így roppant költséget igényelnek, de hogy a pénzt honnan veszik a községek, arról nincs gondoskodva. A divat divat, arra áldozni kell. Hogy érte meg-rontjuk a financiát, hogy egy-egy tanuló igen sok pénzbe kerül, az nem tesz semmit. Hát csak előre, a fényűzés ugysis pusztító hatású szokott lenni, s most a csőd is divat. Tegyük ernyőt, ha nincsen is kas!

Azonban bár a polgári iskolák ügyében fényes enquettek s ezeken tudós előadások tartattak, még sem látunk az országban azokra vonatkozólag semmi üdvös mozgalmat; miután folyt a szóáradat, az enquettek quasi re bene gesta eloszlottak, s ő excja is úgy tesz, mintha mindenek a legjobban elintéztettek volna. — Legyen hite szerént.

Még a polgári iskolai mozgalmak hullámai le sem csillapultak s már Isten tudja hanyadikszor ismét napi rendre tűzetett a gymnáziumok és reáliskolák ügye. Mennyi szó és tenta fogyott el már és fog még elfogyni, Isten a megmondhatója, de az tény, hogy e két középiskolára nézve, ezek célja s rendeltetésére nézve is annyi a fogalomzavar, annyi a határozatlanság, hogy ez új mozgalmától sem lehet jót várni, pedig a gymnázium és reáliskola kérdésének szerencsés megoldása nélkül a magasabb műveltség, a tudományos fejlődés és sok fontos érdek egészséges alapjai hiányzani fognak.

Kéretlen tanács.

III.

Igen könnyen azt kérhetné valaki az eddig mondottak után, hogy ha a debreczeni reáliskolának nincsen jövője, hát miért kellene helyette egy másnemű középiskola, mikor az is legalább is annyiba kerülne, mint a kiegészítő reáliskola?

Nem szeretném ezt a kérdést felelet nélkül hagyni.

Feleletül pedig tejes rövidséggel azt lehetne mondani, hogy a reáliskola, mint középiskola azért nem tartható, mert tulajdonképen *contradictio in adiecto*. Bármi módon határozzuk meg a középiskola célját, végelemzésben nem más az, mint az emberi lélek minden oldalról való, öszhangzatos képződésének, fejlődésének eszközlése. — Az pedig ma már eldöntött dolog, hogy e cél, az ókori *classicus* irodalom tanulása nélkül nem lehet elérni. — Tudom, hogy nálunk épen most van divatban nagyokat mondani a latin nyelvtanítás sikertelenségéről s a reáliák óriás fontosságáról s ezzel egybefüggőleg elringatózni olyan légvárak szivárványos ívezetein, melyekben a gymnáziumi tanítás központja p. o. csillagászat, melyekben a legmagasabb fokú idealismus az állatboncztan tanulmányozása által fejtetik ki a gyermekben s a melyekben az ókori *classicus* nyelvek csak fakultatív alakban szerepelnek. Ez a muló divat azonban a dolog lényegén nem változtat semmit s míg középiskola lesz, abban a tanítás központjának az anya- és ókori *classicus* nyelveknek s a *mathesis*nek kell maradni. Oly dolog ez, mit úgy szólva bizonyítani sem kell, vagy tán mert nagyon is világos, azért kell bizonyítani? Ha biztuk volna magunkat a magunk józan eszére s nem adtunk volna többet tekintélyes külföldi tudósok nagy hangon elmondott félszeg beszédjeire, azon az úton, melyen a mult század végén megindultak magyar ref. iskoláink, azóta bizonyosan eljutottunk volna valami egészséges alkotáshoz. De a magyar embernek nem is jó, a mire maga rájön. Inkább elhiszi, p. o. hogy bámulatos, hogy az angol népiskola rendszere gyarlósága daczára, hogy tudott a műveltség azon fokára jutni, melyen áll, s melyre a kultur-nép tökéletes iskolai gépezete segítségével sem tudott eljutni még ma sem, mint hogy azt mondaná, ha az a nagyon is gyakorlati angol olyan nagyon is nagy súlyt fektet az ókori *classicus* irodalomra, bizonyosan az az oka, mert oly nagy hasznát látja ennek az eljárásnak, minőt más eszközzel nem tudna produkálni. Pedig ha ezt mondtuk volna, nem experimentalgattunk volna 3 évtizeden át reáliskolákkal s nem volnánk ma abban a helyzetben, hogy azt sem tudjuk be- szüntessük-e vagy átalakítsuk, vagy hova tegyük őket.

Tudom, fel is szokás hozni, hogy hiszen az olyan művelt Poroszországban még ma is állítanak s pláne 9 osztályú reáliskolát, sőt épen most van szóban, hogy a reál érettségi vizsgálatot tett tanulók bocsáttassanak az egyetemre is. — Csakhogy ez nem bizonyít az én állításom ellen, annyival inkább, mert én meg tudnék mondani akárhány országot, a melyben sohasem is volt reáliskola. Külföldi példára, illetőleg nyilatkozatra hivatkozom én is, hogy legyen valami ereje bizonyításomnak, s még a nyilatkozatkozóimat is a természettudósok közül veszem. Az egyik Wiedemann Gusztáv, a Poggendorf-féle nagy physikai folyóirat szerkesztője, a ki a többek közt nem áttal így beszélni: „Nicht nur von philologischer Seite, sondern auch von der Mehrzahl der Naturforscher wird bei uns mit vollem Recht anerkannt, dass unter den bisher obwaltenden Verhältnissen das Studium der classischen Sprachen besonders geeignet ist, dem jugendlichen Geiste die Schärfe des Denkens zu verleihen, welche für eine höhere Geistesarbeit erforderlich ist.“ — Sőt tovább is megy természettudós létére, azt mondja, hogy mivel a *classicus* oktatás mellett jelenleg nincsenek a gymnáziumban

kellőleg méltányolva a természettudományok, „so werden die Schüler, welche diese Wissenschaften zu ihrem Lebensberuf wählen wollen, zum allergrösten Schaden für das naturwissenschaftliche Studium selbst mehr und mehr veranlasst, auf die unersetzliche classische Ausbildung im Gymnasium zu verzichten.“ stb.

Ez talán maga is elég volna annak a bebizonyítására, hogy *classicus* képzés nélkül tudós középiskola nem felelhet meg céljának, hogy tehát a reáliskola jelen alakjában *contradictio in adiecto*. Van még azonban több tanu is. Huxley, a nagy angol biológus, a Baltimre-ban felállított egyetem megnyitásakor 1876. szept. 12-én tartott egy beszédet. E beszédjében igen tüzetesen fejti ki az ókori irodalom tanításának szükségességét. Sajnos, hogy a fejtegetés hosszabb, mint hogy e lap szűk keretében közölni lehetne. De talán nincsen is rá szükség. Magok a felhozatni szokott porosz reáliskolák jobb bizonyítékok mindennél.

Van Poroszországban jelenleg 245 gymnázium, 34 pogymnázium, 85 első rendű reáliskola, 19 másodrendű és 94 magasabb polgári iskola. A 85 elsőrendű reáliskola közül 67 városi patronatus alatt áll. E városi reáliskolák patronusai akarnák kieszközölni azt, hogy a reáliskolát végzett tanulók orvosi pályára is bocsáttassanak. E mozgalom még 67-ben kezdődött s okot rá a gymnáziumi tanulók természettudományi képességének csekély volta felőli panaszok adtak. De a minisztérium hajlandóbb a gymnáziumi tanterven változtatni s úgy ütni helyre a dolgot, mint megadni a sokat sürgetett engedélyt. Pedig ezek a reáliskolák ám nem a mi reáliskoláink. Némely részében jóval több latin óra van, mint a mi gymnáziumainkban. E reáliskolákat tehát nem lehet egy nap ki sem mondani a miénkkel, melyek jelen állapotukban kívül esnek a definiálhatóság terén.

Ilyen forma okok indítanak engem arra a nézetre, hogy ha sz. kir. Debreczen városa évenként 30 ezer frtot akar kiadni egy középiskolára, elméletileg csak egy cselekvő helyesen, ha azt nem a reáliskola kiegészítésére adja.

De valószínűleg nem is akarja odaadni. Nem állítom egész bizonyosan, de úgy rémlik előttem, hogy a reáliskola számára nyilvánossági jogot adott engedélyben ki van kötve, hogy a reáliskola évről-évre egy-egy osztály felállításával 4 év alatt egészítsék ki. De bizony a mint látjuk, csak nem akar az egészülni, sőt tanárokkal is oly mostohán van ellátva, hogy rajztanárral együtt 3, mondd három rendes tanár van — az igazgatón kívül — az 5 osztályban, tehát még annak az elementaris követelésnek sincs elég téve, hogy a hány osztály van, legyen annyi rendes tanár.

Ez állapot tarthatatlan s Debreczen városát már eddig is megrösznyenítő, a mellett, hogy egy tanárra leverőbbet képzelni sem tudok, mint annak a tudását, hogy az ő bármily kitartó és lelkiismeretes munkája nem képes öt évek során át eljuttatni a rendes tanárság révpartjára, hanem mint h. tanár vagy i. tanár kénytelen családot alapítani. S ha ez állapotot a miniszterium éveken át, szó nélkül elnézte, valószínűleg az volt az oka, mert ép a legközelebbi években maga sem tudta mit csináljon a reáliskolával.

Meg kell tehát mihamarabb szüntetni a reáliskolát, mert kiegészítése ellen a 30 ezer frtnyi évi költségen s a fel-

hozott elméleti okon kívül több ok is beszél, a jelen csonk-
ság pedig káros és szégyenítő.

Békési Gyula.

(Vége köv.)

TÁRCZA.

Bírói pálcza.

Nyíltan és határozottan kimondja a tiszántuli ref. egyházkerület, az 1869. év aug. 16-án, hogy a magyar prot. egyház saját iskoláira vonatkozólag a teljes, tökéletes autonómiát, vagyis az öntörvényhozási és kormányzási szabadságot, eleitől fogva a legújabb időkig, a szabad vallásgyakorlat egyik elengedhetetlen főfeltételének és oly egyházi belügynek tekintette, a melyre vonatkozólag az egyház körén kívül álló és az egyház által törvényesen nem választott egyének, hatóságok, testületek, tehát az ország törvényes fejedelmének és törvényhozó testületének is, törvényhozási, kormányzási, rendelkezési s a legfőbb felügyelet természetes és törvényes gyakorlat szerinti körén túlterjeszkedő s az egyes lelkészekkel és gyülekezeti hatóságokkal az egyházi főhatóság kikerülésével közvetlenül érütköző rendszeresített és folytonos felügyelési jogát soha el nem ismerte, sőt az ellen folyvást tiltakozott.

Ez tehát a teljes és tökéletes autonomia a supe-
rintendencián.

Vajjon ilyen-e az autonomia a tractusokon és az egyes egyházközségekben? megítélhető a következőkből:

Az 1868. év mártius 25-én történt, az Ágyán tartott e. megyei gyűlésen, hogy a községi előljárók, a bíró vezetése alatt megjelenvén a gyűlésteremben, azon panaszt terjesztették elő, hogy őket nem hívta meg a gondnok a legközelebb tartott canonica visitatio alkalmával, *iskola-visitatióra*.

A bírák nem az egyház által törvényesen választott hatóság s mint hatóságnak nincs joga rendszeresen és folytonosan felügyelni az egyház iskolájára: és mégis azon megnyugtató ígérettel bocsájtattott el a fentnevezett panaszkodó községi előljáróság, hogy ezután meg fog hivatalni a canonica visitatio alkalmával iskolavisitatióra.

A ki figyelemmel kíséri s kíséri ma is a tractualis gyűléseken megjelenő nem nadrágos küldötteket és képviselőket: kénytelen megvallani, hogy több azokon a bíró mint a gondnok, több a községi előljáró mint a presbyter.

Minden canonica visitatio alkalmával megjelennek nemcsak a presbyterek és gondnok, hanem a községi előljárók is az iskolában, elmennek az iskolából a parochiára s tőlük is megkérdezi, sőt a bírótól igen sokszor kiválóan kérdezi meg a nagytiszteletű visitatio, hogy nincs-e valami panasz a belső emberek ellen; sőt úgy van, kivált falusi egyházainkban, hogy ha a bírónak baja van a belső emberekkel, a panaszadás kimaradhatlan; de ha a bírónak nincs semmi panasza ellenök: a presbyterium sem ad panaszt, még akkor sem, ha valósággal és igazán van panaszolni valója.

Tudja ezt különösen az olyan tanító s valljuk be őszintén, a lelkész is, ki ellen minden canonica visitatio alkalmával panaszt kellene emelni, s hogy mégis elmarad a panaszkodás: azért történik, mert az illető néhány nappal a canonica visitatio előtt, még éjjel is, azzal foglalkozik, hogy a bírót — a ki pedig sem írni, sem olvasni nem tud

igy a tanítóról és lelkészről mint ilyenről, sem jó, sem rossz véleményt nem adhatna — meggyerje a maga részére s ki vigye azt, hogy ellene panaszt ne emeljen.

Minthogy ezek, hitem szerint,*) minden tractusban így történnek: bátran kimondom, hogy nem teljes, nem tökéletes az autonomia, kivált az iskolákra vonatkozólag a tractusokban.

Ha vizsgálom az Ágyán tartott presbyteri gyűlések jegyzőkönyvét, minden lapon ezt találom: jelen voltak: N. N. bíró, N. N. N. N. és N. N. esküdtek. Az egyházi gyűlések legtöbbször iskolai ügyek elintézése végett tartattak és tartatnak: tagadhatatlan tehát, hogy intézkedő befolyást gyakoroltak eleitől fogva s gyakorolnak ma is a községi előljárók kivált iskolai ügyekre, mert folytonosan felügyeltek és felügyelnek az iskolákra.

Nem egyszer történt már meg, hogy a bíró, a ki gyermekkorában felé sem járt az iskolának, két esküdtel bemenvén az iskolába, utána küldött egy iskolásgyermeket az iskolafelügyelő lelkésznek s azt izente, hogy menjen mára ő is az iskolába, mert már ők ott vannak; és ha ilyenkor ezt a megjegyzést koczkaztatta az iskolafelügyelő lelkész a bíró előtt: csak az én vezetésem alatt jöhetnek a község előljárói az iskolába: így felelt a bíró: tiszteletes uram vezeti a presbytereket, én pedig vezetem az esküdteteket!

N.-Szalontán, sőt lehet más helyeken is, a bíró sok ideig *született* főgondnoka volt az egyháznak s a községi, illetőleg városi előljárók, minden egyházi gyűlésen testületileg jelentek meg. E tárgyban csak akkor intézkedett a presbyterium (t. i. Szalontán), mikor látta, hogy ott nem református ember is lehet és lett is bíró; de azért akkor s meghivattak a bírák a közvizsgákra, mikor a bíró óhitű volt. Átalában közvizsgák alkalmával, ősi szokás szerint meg kell híni nemcsak a születeket, presbytereket, hanem meg kell híni kiváltképen a bírákat is. — Sőt nem sokat ér, kivált falun az olyan közvizsga, hol a bíró a templomban vagy annak ajtajában ki nem nyilatkoztatja, hogy jó volt biz ez, t. i. a közvizsga; az olyan közvizsga pedig talán nem is érvényes, mely a bírák távollétében és tudta nélkül tartatnék meg.

És mily kínos egy hozzáértő iskolafelügyelő lelkész helyzete, mikor egy hozzá nem értő bíró jól nyilatkozik a templomban az olyan közvizsga felől, mely a legalsó mértéket sem üti meg?! Pedig ilyen is történt már akárhányszor s történik még ma is.

Egy szóval falukon, sőt mezővárosokon is, nemcsak nem teljes és tökéletes az autonomia, kivált az iskolákra vonatkozólag, hanem nem egyéb az, mint a bíró önkénye.

Hogy eleitől fogva nemcsak nagy befolyása, de merem állítani nagy *hatalma* is volt, kivált a falusi bíráknak, az egyházi ügy külső mint belső ügyek intézésében s hogy maga az egyház nagyobb tisztességet adott mindenkori a bírónak, mint a gondnoknak és presbytereknek: eléggé igazolja az, hogy van *bírótelkor* mondandó énekünk, de gondnok- és presbyterválasztáskor mondandó énekünk nincs s hogy a templomban nemcsak az első széken és karzaton, hanem még az Urasztalán is olvasható ilyen felírás: készült N. N. bíró idejében, de a gondnok nevét én legalább sehol sem láttam felírva templomainkban.

*) Nem történnek, de sajnos is volna, ha így történének. Szerk.

És az első két szék, ott a szószékkel és Urasztalával szemben, vajjon nem a bírák széke-e? nem a bíró ül-e a legelső és legfőbb helyre templomainkban? S vajjon van-e külön széke a presbytereknek és gondnokoknak templomainkban? Ott a hol van, mindenesetre a bírák széke után van az. Hát a nép (ott t. i. a hol ez szokásban van) nem akkor áll-e fel tömegesen, mikor a bíró és esküdt társai veszik az urvacsorát s kinek jut eszébe felállással tisztelni meg ilyenkor a gondnokot és presbytereket?!

Én mindenesetre nemcsak különösnek, de megrendítőnek s nagy következetlenségnek is tartom ezt az abnormis helyzetet, hogy a fejedelemnek csak a legfelsőbb felügyeleti jogát ismerjük el, az országgyűlés és semmi felsőbb hatóság, az egyházi főhatóság megkeresése nélkül nem intézhetik iskoláink és egyházaink ügyeiben, a falusi bíró pedig erősen grassal iskoláink ügy, mint egyházaink felett, felügyel, és pedig folytonosan és rendszeresen iskoláinkra, döntő befolyást gyakorol minden egyházi ügyeinkben.*)

És épen azért eljöttnek vélem már az időt arra nézve, hogy feleljem erőtlen szavamat ez abnormis és nagyban lealázó körülmény és helyzet ellen s indítványozzam a következőket:

1. Az egyház által törvényesen nem választott egyének, tehát a községi bíró és esküdt társai, *mint ilyenek*, soha egyházi gyűlésekre meg ne hívassanak s előttök minden út elzárassék, mely őket eddig az egyház nemcsak külső belügyeinek intézéséhez is elvezette.

2. Formális gyűlés és visitatio alkalmával bíró és esküdt ember, *mint ilyen*, soha meg nem jelenhet s a belső emberek ellen panaszt nem emelhet. Ezt csak az egyház törvényesen választott előjárói, vagyis a presbiterek tehetik. — Minden a tractualis visitatio vagy a tractus előtt megforduló egyes egyházak belső embereit érdeklő ügy, panasz, előbb a helybeli presbyterium előtt kell, hogy megforduljon s csak a gyűlés e tárgyú határozata kerülhet akár a tractus, akár a tractualis visitatio elé, mint elintézendő panasz, vagy ügy.

3. Templomainkban ne legyen ugynevezett *bírák széke* hanem legyen igen is presbyterek széke s ha van első hely, oda ne a bíró üljön, hanem a gondnok, utána pedig ne a bírák következzenek, hanem a presbyterek.

Ha már fizetést nem adhat az egyház a gondnoknak és presbytereknek, adjon legalább tisztességet és adjon *tekintélyt*, hogy mások által is tiszteltessenek s mások is ismerjék el tekintélyüket.

Szóval: én minden világi hatalmasság előtt (a fejedelmi suprema inspectiót kivéve) bezárnám azon ajtót, melyen oda lehet bejutni, hol az egyház külső és belügyi intézetnek. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy a bírói pálcza mindég oly sorvasztó oldalhajtás volt a prot. autonomia életfáján, mely a tápláló gyökerekből épen azt a nedvet szívta ki, a mely a vezérgalyákat nevelte s a termő ágakat gyümölcsöztette volna. Mig ez az oldalhajtás le nem metszetik: nem lesz egyházi autonomiánk valóságos és erőteljes. — Egyes egyházainkban csak akkor lesz az autonomia valóságos és erőteljes, ha egyedül az történik mindenben, amit a hívők

* Én vidéki rosz szokásnak tartom a községi bíró és esküdt ezen törvényesnek nem mondható és igazán bosszantó eljárását, mely csak az egyházmegyei előjáróság elnézése mellett lehetett állandóvá. Szerk.

összege által választott presbytérium, jog- és hatáskörén túl nem terjeszkedve s az igazság korlátain belől, akar; ha a presbytérium oly szentek szente lesz, mely a bírói pálcza előtt soha meg nem nyitattik!

Jaj, de így ki rendel előfogatot a lelkésznek, tanítóknak s a tractualis visitationak? ki nyújt segédkezett az egyházi adó behajtásánál? ki rendel koczikat a belső emberek fa- és egyéb illetményeinek használhatására? ki *rendel* egyháziakat s ki kísérteti azokat két kis bíró mellett, mint saroglyához kötött önkénteseket, a parochiára? Ugy tetszik nekem, hogy e kérdéseket intézik hozzám azok, a kik azt hiszik, miszerint az egyház nem élhet meg a bírói pálcza hatalma nélkül. Így, szerintem, csak a gyáva és tehetetlen egyházpolitika beszélhet! Hát nem olyan közrendű ember-e az a falusi bíró, mint a gondnok, különb emberek-e azok a bírák, mint a presbyterek? Hol vette a bíró az ő hatalmát? Az országos törvény adta neki. Adjon az egyház is olyan hatalmat a gondnoknak és presbytereknek, a mtlyen szükséges ahoz, hogy mindenek ékesen és szép renddel legyenek az eccleziáiban.

A gondnoktól, ha kellő hatalommal ruháztatik fel, épen úgy fog félni a nép, mint a bírótól, épen úgy fogja tisztelni amazt, mint emezt.

Az egyház maga az oka annak, ha hivatalnokai tekintély nélküliek, magában keresse és ne magán kívül az erő és hatalmat! Bizony moudom: megfogja találni!

És ha csakugyan igaz volna az, a mit ugyan én soha sem hittem volna, hogy az egyház és annak előjárói csakis erkölcsi kényszerhatalommal bírnak; tehát, ha igaz volna is az, hogy az egyház az adóbehajtásnál s előfogatok rendelkezésénél nem nélkülözheti a világi hatóságot: én akkor is nem a községi bíróhoz fordulnék segítségért, hanem az illető szolgabírói vagy alispáni hivatalhoz s ez bizonyosan mindenkor rendelkeznek a község előjáróival s kötelességökké tenné azt, hogy nyujtsanak segédkezett az egyház előjáróinak az adó beszédése és a szükséges előfogatok kirendelésénél. Még sem lenne annyira lealázó egy szolgabírói vagy alispáni hivataltól kérni segítséget, mint a községi előjáróktól. Amott nem hiányzik az értelem és jóakarattal, itt legtöbbször egyik sem található. Amott nem hánynák fel a belső embereknek és az egyház előjáróinak, hogy nélküle nem élhetnek meg, itt szüntelen azt emlegetik s azért uralkodnak az egyház és annak törvényes előjárói felett.

Ha pedig azt az ellenvetést tenné valaki, hogy pl. az absolutismus korszakában, sőt most az alkotmányos időben is, egy olyan alispán vagy szolgabíró, a ki ellensége a ref. egyháznak, nem nyujtott volna s nem nyujtana most sem segélyt a hozzá folyamodó egyháznak; de egy református bíró, aki szereti egyházát, mindenkör s bármely kormányforma alatt, kész szívvvel s jó akarattal áll egyházaink segélyére és szolgálatára, ez ellenvetésre feleletem ez:

Egy alispán vagy szolgabíró, bármely kormányforma mellett, bir annyi hatalommal, hogy egy rendelkezése alatt álló bírót eltilthat attól, hogy az egyháznak, mint bíró, bármiben is segítségére, szolgálatára legyen, s így ha az alispán vagy szolgabíró magára hagyná az egyházat, sőt nyiltan ellensége lenne annak: nem fogna az egyházon segíteni, nem lehetne annak jó barátja, mint bíró, a bíró sem. Ellen-

ben, ha az illető alispán vagy szolgabíró nem ellensége a ref. egyháznak: hiába ellensége annak a bírónak.

Azt pedig merem állítani, hogy még ma is azért nincs rendes és folytonos iskoláztatás igen sok egyház iskolájában, mert a bírónak nem bünteti a hozzá hetenként beteresztett anyag iskolázató szüléket, — az iskolafelügyelő lelkész pedig nem látja tanácsosnak, az egyházi s iskolai ügyekben ő nála is nagyobb hatalommal rendelkező bírót, az illető szolgabírónak feljelenteni. De, ha a bírónak, mint ilyen, semmi hatalommal és befolyással sem bírna az egyházi s iskolai ügyek intézéseiben, — szóval, ha nem kellene az iskolafelügyelő lelkésznek a bírótól tartani: minden tartózkodás nélkül jelentené fel a hanyag és kötelességmulasztó bírót az illető szolgabírónak hivatalnak; — és akkor, az a most olyan nagy hatalommal kevélykedő bírónak, magát megalázva ismerné el, hogy nem ő rendelkezik az iskolafelügyelő lelkész, gondnok és presbyterek felett, kivált iskolai ügyekben, — hanem ő vele rendelkeznek ezek. Ennek pedig az a kívánt és nyereséges eredménye lenne, hogy nem a bírónak lenne első az egyházban, hanem csak olyan *rendes* egyháztagnak tartaná őt kegyelme magát, a milyen bárki más az egyház hívei közül.

Adjon tehát az egyház a gondnoknak és presbytereknek annyi hatalmat és tiszteletet, mint a mennyit a bíróság ad a bírónak és eskütt embereknek; üljön a most ugynevezett bírák székébe a gondnok és presbyterium; ne folyamodjék az egyház soha közvetlen a község e öljáróihoz; a bírónak csak a község házában legyen bírónak s nem egyszerűen a paróchiában is: keresettebb s büszkebb lesz a gondnoki és presbyteri mint a bírónak és eskütti hivatal.

Igy pedig, ahogy most állunk, maholnap kötéllel kell gondnokot és presbytereket fogni.

Dixi et solvavi animam meam!

Nagy Sándor
ágyai ref. lelkész.

Templom megnyitási ünnepély Vetésen.

A közelebről lefolyt hónap 12-én örömmünnepet ült a vetési kisdied reformált gyülekezet. E napon érte meg oly régóta táplált forró vágyának beteljesedését: régi, több mint négy-száz esztendősi templomának újjáalakítását. Az, kinek napjai a nagy világi vagy csak városi élet zajos eseményei középett folynak, talán elgondolni sem tudná, talán nem is hinné, hogy egy ilyen — az ő szemében — kis esemény már előre is mily lázas örömmel képes betölteni az egyszerű, változatosághoz nem szokott falusi nép kebelét. Már az ünnepélyt megelőző napon szokatlan élénkség váltá fel a mindennapos csendet; apraja, nagyja készült külsőkép is a reá nézve nagy napra, az öregebbje a megszüpült templom körül lelt még mindig eligazítani valót, az ifjuság táncsátorához hordta a zöld galyat fáradhatlanul. . . .

S alig köszönté a várvavárt nap reggelén a derült nap-sugár régi jó barátját, a diszruhába öltözött öreg tornyot, nagy néptömeg gyült össze a cinteremben s édes öntudattal mutogatta a közörmében részvét végett szép számmal eljött vendégeinek, s nézte maga is boldogító meglepéssel az Ur megújult hajlékát. E közben elhangzott a harang utolsó szava is s megkezdődött az ünnepélyes istenitisztelet. A különben elég tágas templom rendes ülőhelyei nem vol-

tak képesek befogadni ez alkalommal a valláskülönbség nélkül felsereglett nagy számú híveket. — Im bėjöttünk nagy örömmel, felséges Isten, a te templomodba! emelkedett fel buzgón mindenki ajkáról az örömeinek, óh éreznie kellett még a legelfásultabb kebelnek is, hogy jelen van a szent lélek Isten e gyülekezetben. Következett az egyházi szónoklat, melyet a helybeli lelkész nt. Szarka Böldizsár ur végzett. Buzgó hálateljes imádkozás után Haggeus próféta II. r. 9. versét: *Nagyobb léssen ennek a második háznak dicsősége, hogynem az első háznak dicsősége, ezt mondja a seregeknek ura*, vette fel alapigéül. Miként lesz nagyobb ennek a második templomnak dicsősége, mint az első? e főtétel körül forogtak gondolatai. Sajnos, hogy a kitünő egyházi beszéd emlékből már jórészt elmosódott. De arra még sokáig jól fogok visszaemlékezni, hogy kielégítette szívünket, lelkünket egyaránt; élő bizonyossága ennek azon buzgó figyelem, mely az egyházi beszédet hosszú időtartama daczára is mindvégig kísérte s ama hatás, melyet az összes hallgatóságra gyakorolt. Leszálltak szónok szavai a szívek mélyére, lehetett látni a mint sok szemekből, egyikből örömet, másikból bánat-könynyek hullottak alá; mikor pedig azt mondá, hogy hiába újított meg külsőleg e templom, ha az „élő templomok“ meg nem újulnak s hogy inkább döntse halomra, messze seperje el a szélvész e templom köveit, mintsem az „élő kövek“ hitelenségre, vallástalanságra hajolván, az egyszer letett szegletkötőt a Jézus Krisztustól eltántorodjanak; mikor a meggyőződésig felmutatta, hogy a református emberre nézve lelkiismeret szabadságának egyházönkormányzati jogának oltalmazása és megvédelmezése életkérdés: akkor kétségkívül a szónoki előadás és kívánt siker magaslatára ért, a roppant hatás, az akaratkészség és szilárd elhatározás kifejezései láthatólag ültek az arczokon.

Az istenitisztelet ünnepélyességét emelte ama másik körülmény, hogy az aratási urvacsora kiosztása is ez alkalomra napoltatott el, mely körül a szent szolgálatokat Fésös Endre sz.-németi lelkész ur végezte. Az urvacsorálás, hálaadó imádság után ismét megzendült az ének: Légyen te kőfalaidban, — s a gyülekezet teljes meglepéssel családi tűzhelyére tért.

De nem csupán lelki, hanem testi jólétéről is gondoskodott az egyház a maga híveinek. A közörmének napján szegény és gazdag egyaránt az egyházi pénztár által vásárolt hús- és borból látta el háznépét s vendégeit. Délután tánczra kerekedett az ifjuság, de járta ott az öregebbje is fiatal kedvvel. Szépszámú kedélyes társaság, még kedélyesebb táncmulatság volt a lelkész lakon is; mely általános közörmének csak a másnap reggel felderülte vetett végét.

Kik a kanyargó Szamos mentében jobb és bal felől elhúzódo országúton járnak, nem látják többé Vetés községnek messze kimagaslott ócska mohos tornyát, de mint hamvaiból kinőtt phönix talán még messzebb ellátszik most fehéres szürke színével, messzebbre hirdeti a vetési református kisdied gyülekezetnek a vallásügy iránt való áldozatkészségét, hitbuzgóságát. Mert egy 500 lélekből álló gyülekezetnek oly összeget teremteni, hogy régi s sok tekintetben hibás építésű temploma az újabbkori építészet kívánalmához képest átalakíttassék, nem kis feladatba került. Pedig néhány száz forintot kivéve, az összes költség — több mint

2000 frt — egy évtized szorgalmának a gyümölcse. Nem vett fel kölcsönpenzt, nem vetette ki birtokarányban kényszeradóként a szükséges összeget tagjaira a gyülekezet, hanem félre téve a maga dolgait, ment szántani az ekklézsia földjét, aratni annak búzáját, hogy minél előbb pénz, új templom legyen. Így növekedett évről-évre s nőtte ki magát a kívánt összegig.

Egészen a dolog természetéből folyik s így mondanom is felesleges, hogy ez ügy létrehozásában kiváló érdem a gyülekezet lelkészét illeti, kinek 15 évi bölcs lelképásztorkodása alatt a gyülekezet jelentékenyebb áldozatkésztségegek e megújult templom nem az első jele. A belső emberek, iskola részére szükséges fabeszerzési, az ingyen iskoláztatási alap előállítására fényes érdemjelekként csüngnek az ő mellén, ez a harmadik; az ő bölcs vezérlése, a nép hitbuzgósága kezes, hogy nem sokára jön a negyedik, ötödik. Még sok a javítgatni, egyengetni való. Legyen továbbra is bölcs Salamon a maga kis birodalmában. Az Isten, kiben biztak eddig, adjon mindnyájoknak erőt, kitartást ezutánra is, *hogy fénylven az ő világosságuk az emberek előtt, mások is lássák jó cselekedeteiket s dicsőítsék mennyei atyjokat.*

Debreczen, október hó.

Szamospartii.

L A P S Z E M L E.

A „Vasárnap“ 2. száma megjelenvén, azt a következő sorokban ismertetni szives kötelességünknek ismerjük.

1. A „Vasárnap“ címképe. Ebben Könyves Tóth Kálmán a „Vasárnap“ címtábláján levő kép magyarázatát adja, melyet ezennel közlünk is:

Ez a mi egyszerű címképünk, érthető magyarázata ama nemes czélnak, melyet mi Isten segedelmével elérni óhajtunk.

A fényes nap délpontján ragyog. Fényözönt áraszt e világra. Világosság nélkül semmiségbe hullana e világ. De van e világnak másik világossága is, ama szép fényes hajnali csillag, a mi édes Idvezítő Urunk. Áldólag terjeszti ki kezeit s megvigasztalja azokat, a kik őt hallgatják. Velünk van Ő, mint megígérte, mind e világnak végeztéig. Evangéliomának tudománya eszközölheti, hogy mi is világosságban járunk s meg ne ütközzenek lábaink a bűn s babona köveiben.

Ezt a tudományt viszi házatokhoz a „Vasárnap“, ez a ti legjobb barátotok. Nézzétek azt a két angyalt. Olvassátok el s kövessétek amaz izeneteket, melyekkel hozzátok beko-pogtatnak: meglássátok, hogy a „Vasárnap“ címképe sok helyen meg fog valósulni.

Vajha mindenütt úgy lenne! Rombadölt korcsmán csábitólólag hívogat a czégér. Hiában lóg ott. Kerüli mindenki. Maga az épület is oly rozszant már, hogy nemsokára összedől s el kell hordani onnan. Még a nagy diófa is elszáradt, mióta a táját is kerülik. A háztető roskadozik, a kémény oldalvást dől. Nem bánja senki sem, mert sok családapa itt faragott koldusbotot a maga s családja számára, sok ifjú itt jegyezte el magát a halálnak, vagy szövetkezett a kisértővel. Csak pusztulj, pusztulj! legyen romjaid alá temetve mindaz, a mi annyiak szívét s életét keseríté.

A hol közepén az a szép emeletes épület áll, évekkel ezelőtt, nádfödeles viskó guggolt. Iskolának csufolták. Még

akkor a most rombadölt korcsma büszkén nézte le, mert tizedrésznien sem nyitottak be ajtaján. Csak néhány év s mennyi változás! Megértette a nép emez intést: „Elvész az én népem, mert tudomány nélkül vagyok,“ felébredt s gyógyító irral kente meg szeméit, hogy lásson. (Jel. 3. 16.) A jó mag megtermette gyümölcset. Az ige kalászokat, a szőlőtöke gazdag fürtöket hozott. A nádfödeles viskó helyéu most igazi iskola áll, a gyülekezet buzgóságának fényes tüköre. A templomból kijövet arra tart mindenki, mert ott a népkönyvtár, honnan hasznos és épületes olvasmányokat vihetnek haza magokkal, hogy az estét családi vagy baráti körben csöndesen töltsék el.

Vajha címképünk ne csak címkép, de minden gyülekezet valódi képe lenne s oly szivesen fogadnák e lapot, mint az itt rajzolt csoport. . . Akkor hiszszük, hogy törekvésünket, melynek főczélja a vallásunkhoz s egyházunkhoz való tántorithatlan ragaszkodás megőrzése, a tiszta erkölcsiség, nemzet, haza és felebaráti szeretet terjesztése, előbb-utóbb siker koronázná.

Egy fölnyitott könyvet látsz alant. Az életnek könyve: a Szentírás az. Ez az alap, melyre építünk, ez az út, honnan kiindulunk. Jöjjetek velünk, kísérjete. A „Vasárnap“ eme hű barát: tegye reátok nézve igazán áldóvá a vasárnapot!

Könyves Tóth Kálmán.

2. Szent vallás. Közli Láng Adolf. 3. Elszört csontok, megszáradt tetemek. Czelder Mártontól. 4. Párbeszéd. Hitetlen, Hivő és Vakhivő közt. K. Tóth Kálmántól. 5. Salamon a biblia-árus, a nazarénusok közt. Zsigmond Sándor. 6. Az Urnak keze. Molnár Zsigmondtól. 7. Az elpusztult család. Zsigmond Sándortól. Végre „Apróságok.“

A „Vasárnap“-ot már 1-ső számának megjelenésekor mint várvavárt vendéget, mint a magyar prot. nép vallásos-erkölcsi életének emelésére áldásos hatást ígérő vállalatot szivesen üdvözöltük s ajánltuk olvasóinknak, s különösen a lelkész uraknak ha hatás pártfogásába. Most a 2. szám megjelenésekor üdvözlésünket örömmel ismételhettük, mert várakozásunkat kielégítve találjuk, s hiszszük is, hogy e vállalathoz kötött reményünkben csalódnai nem fogunk, erre nézve kezességül szolgál nekünk a derék munkatársak s szerkesztők buzgalma és tehetsége. A mint tudjuk, a nép is igen kedvesen fogadja és buzgón olvassa a „Vasárnapot,“*) és ha a lelkész urak valódi lelképásztori gondnal terjesztendik e vállalatot, ebben hatalmas támogatásra találunk.

RÖVID KÖZLEMÉNYEK.

Püspöki konferentia. A r. k. püspökök ez évi szept. hó több napjain a herczegprimás elnöklete alatt Budapesten értekezleteket tartottak, melyeknek lefolyásáról hiteles tudósítások nem jöttek ugyan napfényre, de azoknak tárgyát illetőleg a „P. Lloyd“ után a következőket közölni időszerűnek és gondolkodásra méltónak tartjuk.

Ismeretes dolog, hogy a büntető törvénykönyvnek a vétségek és kihágásokról szóló 53. §-a azt határozza, hogy aki egy 18 év alatti kiskorút egy más vallásba felvesz, egytől két hónapi fogsággal és 300 frtj terjedő pénzbírsággal büntetetik. A püspökök megtámadták e meghatározást (a P. Ll. szerint Haynald érsek és Schlauch püspök) a felsőházban, mely Oroszországot kivéve Európában példátlan s a szülék legeredetibb jogát korlátozza. Azonban az ellenvetések hasztalanok voltak, a törvényjavaslat, azon módon a mint

*) Az 1-ső szám 6000 példányban kelt el.

beterjesztetett, törvénynyé lett. A törvény a kath. dogmát legbensőbb lényege szerint érinti, különösen a vegyes házasságról szóló kath. tanfogalmat. Ugyanis a keresztség és más sacramentomainak kiszolgáltatását egy kath. pap sem tagadhatja meg, ha egyháza hitágazatához hű akar maradni. A püspökök kérdést intéztek a törvényben használt „fölvész” kifejezésnek magyarázata végett; megmutatták, hogy a törvénynyel szemben az áttérésnek csak nyilvános és kézzel fogható ismertető jegye tekinthető a vallásváltoztatás bizonyítéka gyanánt. A keresztség ily ismertető jegy gyanánt nem tekinthető, mert mindegy keresztyén megkereszteltetik, bármily hitvallású legyen is különben. A gyónás sem tekinthető ily ismertető jegy gyanánt, mert a világon egy lelkész sem tudhatja, hogy vajjon azon számtalanok közül, kik a gyóntatószékhez és urvacsorához járulnak, egyik vagy másik nem származott-e vegyes házasságból és nem a katolikus vallású-e. Az átlépésnek jogi tekintetben egyedül érvényes bizonyossága általában a nyilvános hitvallástétel volna. Az igazságügy miniszter azonban nem érezte magát hivatottnak a törvény határozott magyarázata adni, hanem utasította a püspököket, hogy a bírói gyakorlatnak ide vonatkozó eredményét, egyes esetek feletti törvényszéki végzéseket várjanak be, azaz várják meg, míg bizonyos számú katolikus és protestáns lelkészek meg nem büntetettek.

Ily határozatlan tényállással szemben gyűltek a püspökök a szóbanforgó konferenciákra össze, és ezeknek éppen az volt a céljuk, hogy megtalálják az utat, mely lehetővé tenné, egy felől a katolikus elvekhez való hűségben maradáást, más felől a nyilvános életben a nyugalmat és békét megőrizni.

Ez a sokszor emlegetett püspöki tanácskozásonak a célja és tárgya. Ezen tanácskozások eredményei, az eszközök, melyekkel a gyakorlatban a kitűzött célra törekedni fognak, csak akkor lesznek ismeretesek, ha az utasítások nyilvánosságra hozatnak, melyeket a konferenciái határozatok alapján a püspökök az alattok álló lelkészekhez kétség nélkül kibocsátani fognak. A dogmatikai alap, épügy mint 1844. évben, most is fenn fog tartatni, kivételes esetekben azonban a lehető fegyelem fog gyakoroltatni. A kath. egyház nem akar provokálni, a lehető provokációkkal szemben azonban álláspontját megőrizend. Az alsó klérus e tárgyakra nézve a püspökökkel folytonosan solidaritásba álland.

Franciaország. Franciaországtól azon örvedetes hírt veszszük, hogy a protestantismus ott terjedőben van. A prot. missionariu-okat és evangelistákat mindenütt szívesen látják és barátságosan fogadják. A városokban és falvakban nagy néptömegek sereglenek körülöttök s lesik ajkaikról az igét. Mindenütt új előadások után vágyódnak. Tekintélyes egyének állítása szerint általános és mély meghasonlás tapasztalható a catholicismus iránt s mindenütt található az evangéliumi igazságok után vágyódó lelkek; némely kath. lelkész fanatikus predikációkat tart a biblia ellen. De úgy látszik, hogy az ily predikációk sikertelenek maradnak, sőt éppen a predikáció céljával ellenkező eredményekre vezetnek, minthogy éppen Saint-Vittben is a polgármester az evangelistáknak a szentírás árusítására rakhelyet adott s maga 33 példányt vett. — Örvedetes dolog az is, hogy katolikus lelkészek térnek a protestantismus kebelébe s hirdetik az evangéliumot. Hogy a vallási felvilágosodás éppen a kath. lelkészek közt javában terjed, az is mutatja, hogy Saint-Jean de Gaillac plebánusát hivatalából azért mozdította el érseke, mert ennek azon nyilatkozatot tette, hogy a r. kath. egyház nem a Jézus Krisztus egyháza.

Egyébiránt az lesz a valódi örömhír, ha az igét nem csak hallgatják, hanem hiszik is; ha nemcsak eltérnek a r. katolikus egyháznak tanaitól, hanem szívökbe ölelik a tiszta evangéliumi igazságokat.

Beküldetett. „Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Függetlenség.” Szerkeszti és kiadja Czelder Márton elébb hittérítő, jelenleg felsőbányai lelkész. Második évfolyam IX. füzet. —

Tartalom: 1. A Baptisták és tévtanaik. Könyves Tóth Kálmán. 2. A lützeni ütközet befolyása a vallásügyre nézve. Csuthy Zsigmond. 3. Biblia és természet. Pápay Imre. 4. Missiói közlemények: I. Belmissió. II. Külmissió. Láng Adolf. 5. Baptistákról, különös tekintettel a Szepességre. Véber Samu. 6. A régiak. A kecskeméti ref. egyház jegyzőkönyvéből 1755. 25. Februári. Fördös Lajos. 7. Külföldi könyvészet. Alkár. 8. Külföld. Európa. Berlin. Hollandia. Berlin. Franciaország. Ázsia. Palesztina. Adanában. Jappán. Afrika. Marokkó. Zanzibár. Amerika. Philadelphia. Mexico. 9. Könyvészet. Köznapi imádságok. Bibliái magyarázatok a szószéken. Beköszöntő egyházi beszéd. „Mi szünteti meg a vést?” Zombori Gedő. Nemzeti nőnevelés. Protestáns pap. A nagy-bányai ref. egyház Színérváralján. A tisztviselői ref. egyházkerület. Indítvány s tervjavaslat. Nehány tanintézet évi értesítőjének rövid ismertetése. Traktátusok. Ének különféle alkalmakra. Kókai Lajos. 10. A számarány szerint római katolikus vagy református legyen-e a tanfelügyelő Szatmármegyében? Szerkesztő. 11. A szeretet s önfentartás aranykönyve.

A bihari egyházmegyében, az es-peresti hivatalra, a beadott 43 összes szavazatok közül: Pap Károly nyert 42, Ember Pál 1 szavazatot. A három egyházi tanácsbírói hivatalra, Szokolay József, Ember Pál és Gaal Imre újlag megválasztottak. — Lessen Csepelyi Menyhért, időközi lelkész, rendes lelkésszé megválasztott szept. 29-én.

Beküldött művek. I. „Bibliamagyarázatok a szószéken” s függelékül „Nehány egyházi beszéd.” Irta Barakonyi Kristóf böhönyei ref. lelkész II. kötet. Ára 2 frt.

II. „A zarándi egyházmegye története.” Irta Rác Károly a ménesgyoroki egyház lelkésztanítója. Ára 1 frt 80 kr.

III. „Tanügyi előterjesztés a sárospataki gimnázium szempontjából és gymn. tervjavaslat.” Készítette a főiskolai tanárkar. (Ez előterjesztés alapos ismertetését szívesen vennők valamelyik gimnáziumi tanár barátunktól. Szerk.)

IV. „Protestáns Pap.” Gyakorlati szakközöny. Szerkesztik és kiadják Lágler Sándor ev. pap, Kálmán Dezső ev. ref. pap. Előfizetési ár: Egész évre 4 frt; félévre 2 frt; negyedévre 1 frt. Egyes számok ára 40 kr. Jelen szám tartalma: Fialtal beteg imája. Olvasóinkhoz. Levél a szerkesztőkhöz. Confirmatio. A könnyelműség. Simon halászata. Gyászbeszéd. Különlélek. Tartalomjegyzék az 1879/80. évfolyamról. Boríték. Szerkesztői mondanivalók.

V. *Reszletes és általános tanítástan* tanitók és tanítóképezdészek számára. Irta Dr. Emericzy Géza tkp. igazgató. Ára 1 frt. Kapható Budapesten Dobrovsky és Franka bizománnyában. Iglón Schmidt József bizományában. Ára 1 frt 30 kr.

VI. *Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái.* Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. Ára 50 kr.

VII. *A magyar-osztrák monarchia összehasonlító földrajza,* polgári és gyakorlati szakiskolák, tanítóképezdék számára. Irta Kiss Sándor, a kolozsvári polgári, ipar, és felsőbb kereskedelmi iskolákban a földrajz tanára. A szöveg közé nyomott 12 térképpel. Ára 1 frt 20 kr.

VIII. *Tanítók könyvtára,* szerkesztik Dr. Kiss Áron és Péterfy Sándor. Gyakorlati tanítások s az 1868-iki XXXVIII. és az 1879-iki XVIII. t. cikk értelmében készült népiskolai tantervek. Ára 80 kr.

IX. *A nyelvoktatás módszertana.* Tan- és vezérkönyvül. Tanítóképző intézeti tanulók, tanítójelöltek és tanitók számára. Irta Erdődi János tk. igazgató. Ára 2 frt 40 kr.

X. *Az érettségi vizsgálatok,* vonatkozással a gimnáziumi tantervre és tantárgyakra. Irta Székely Ferencz nagyenyedi ref. főiskolai tanár.

XI. *A köznevelés és közoktatás szervezetének szabályzata* a magyar reformált egyházban. Az egyetemes konvent által általánosságban elfogadott s az egyetemes tanügyi bizottság módosításai szerint átalakított tervezet.

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: **Joo István.**

Főmunkatárs: **Toth Sámuel.**

Debreczen, 1880. nyomtatott Kutasi Imre gyorssajtóján.